



کاربرد روش آینده پژوهی در حکمروایی خوب شهری

فرزانه ساسان پور^۱، احسان آزادبخت^۲

تهران خیابان مفتاح دانشگاه خوارزمی دانشکده علوم جغرافیایی

ehsan.azadbakht@yahoo.com

چکیده

آینده پژوهی، با توجه به اینکه یکی از روش های مطالعاتی آینده نگر در دنیا است. ونخستین فعالیت خود را در سالهای ۱۹۳۰-۱۹۳۳، آغاز کرده است و دارای رویکردهای انتقادی، هنجاری و غیره... می باشد. واز این رویکردها می توان به حکمروایی خوب شهری که دارای ابعاد مشارکت، حاکمیت قانونی، شفافیت، مسئولیت پذیری، اجماع محوری، عدالت و انصاف، کارآیی و اثربخشی و پاسخگویی می باشد برسد. و لذا از این اهداف از نظر مدیریت شهری خیلی مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به رویکردهای آینده پژوهی می توان به یک حکمروایی کارا موثر دست یافت که و باعث همکاری متقابل میان دولت، بخش خصوصی و جامعه می شود. و روش تحقق در این مقاله توصیفی - تحلیلی و مطالعات کتابخانه ای است. و بنابراین نتایج تحقق در آینده پژوهی که بر مطالعات آینده نگریست و می توان برای اهداف و ابعاد حکمروایی خوب شهری به کاربرد.

واژگان کلیدی: آینده پژوهی، حکمروایی، حکمروایی خوب شهری، مدیریت شهری

۱. مقدمه

اعضو هیئت علمی دانشکده علوم جغرافیایی دانشگاه خوارزمی

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد دانشکده علوم جغرافیایی (آمایش شهری) دانشگاه خوارزمی



هزاره ی سوم سرآغاز تحولات فراوان و بی وقفه ای است که بازنگری و تغییر در فرایند و ساختار مدیریت شهری را الزامی میکند. فرایندهایی مانند جهانی شدن، فرایند دموکراسی خواهی جوامع، گرایش نظریه های توسعه ی دولت محور و گرایش به حکمرانی خوب. چالشهای شهری جهان سوم و تحولات در نظریه های توسعه ی پایدار شهر به تجدید رابطه ی دولت، بازار و جامعه ی مدنی، در فرایند اداره ی امور عمومی جامعه و توسعه ی آن منجر شده است. (نظریان، رحیمی، ۱۳۹۰: ۲). شهر در حیات مدنی از سه رکن اصلی شهروند، کالبد شهر و مدیریت شهری تشکیل میشود. شهروند و مدیریت شهری ماهیتی فاعلی دارند و کالبد شهر ماهیتی انفعالی، انسان بنا به مدنی الطبع بودن میل به شهروندی دارد و نیازمند حیات مدنی است و مدیریت شهری مکلف به سازماندهی و مدیریت کالبد شهر است. در شهر شهروند مدار، برای بهبود و توانمند سازی مدیریت امور شهری ضرورت مشارکت، همه بهره وران شامل دولت (شهرداریها)، بخش خصوصی و نهادهای غیردولتی، مردم و شهروندان ایجاب میکند. شهروندان بایستی به نوبه خود برای بهبود شهر قدمهای مؤثری بردارند. بنابراین لازمه رفع ناپایداری در شهرها، رفع ناپایداری از بدنه نهادهای مدیریتی و برنامه ریزی شهری و کارآمدسازی، اثر پذیری و مسئولیت پذیری بیشتر در اداره امور شهر و تفویض وظایف، صلاحیتهای و قدرت به محلات و مردم، حاکمیت قانون، عدالت فضایی در دسترسی به امکانات و تسهیلات، پاسخگویی، شفافیت، بهبود زیرساخت ها شهری، شهروند سازی، افزایش ظرفیت و توانمند سازی بخش خصوصی و سازمان های غیر دولتی میباشد. همچنین شهروندان می بایست در این شهر ضمن احترام به شهروندان دیگر، قانون پذیر بوده و مشارکت جو در امور شهر باشند و بر امور مدیران شهری نظارت داشته باشند حسن همکاری با شهرداری و مسئولین شهری، حل مشکلات شهری از طریق همکاری و مشارکت نهادهای غیردولتی از شرایط لازم جهت تحقق آن می باشد (پاپلی یزدی، رجبی سناجردی، ۱۳۸۲: ۵۱). قدمت و منشأ تاریخی مفاهیم حکمروایی و حکمروایی خوب به عصر روشنگری و لیبرالیسم غربی برمی گردد اما ریشه های جدیدتر آن، در مباحث تئوریک و عملی توسعه در اواخر قرن بیستم مطرح شد. حکمروایی خوب در برگیرنده مشارکت برابر تمام شهر وندان در تصمیم سازی است. حکمروایی خوب شفاف، پاسخگو و مساوات طلب است و حاکمیت قانون را ترویج می کند. حکمروایی برای افراد کم درآمد و کسانی که بیش تر از برنامه ریزی تأثیرمی پذیرند، فرصت اظهار بیان در تصمیم سازی و توزیع منافع را بوجود می آورد (توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲). آینده پژوهی دانش و هنری است که به انسان کمک می کند تا وقایع، فرصتها و تهدیدهای آینده را به خوبی بشناسد و هوشمندانه از بین آینده های ممکن، باورکردنی و محتمل به انتخاب آینده های مطلوب و مورد نظر پردازد و با این رویکرد آینده را صلب، محتوم، قطعی و بدون تغییر تصور نکند (خزایی، محمودزاده، ۱۳۹۳: ۱). آینده پژوهی، اصول و روشهای مطالعه و سپس تصمیم گیری، طرحریزی و اقدام در خصوص علوم و فناوری



مرتبط با آینده است. آینده پژوهی، تفکرات فلسفی و روشهای علمی و مدل‌های مختلف بررسی و مطالعه آینده را مطرح و با استفاده از آنها، آینده‌های بدیل و احتمالی را ترسیم می‌نماید. لذا، آینده پژوهی، ابزاری برای معماری و مهندسی هوشمندانه آینده است (فاتح راد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). و بنابراین این پژوهش با هدف کاربرد روش آینده پژوهی یا آینده نگری در ابعاد حکمروایی خوب شهری پرداخته است.

۲. مبانی نظری

بررسی ابعاد تحلیلی مفهوم مدیریت شهری، مرور دوباره ای بر آثار مدیریت شهری در ساختار نوین سازمانی آنها خواهد داشت. خط تمایز معینی بین ابعاد درونی و بیرونی مدیریت شهری وجود دارد. بعد درونی مربوط به ظرفیت و توان یکپارچه ساز مدیریت شهری است، در حالی که بعد بیرونی آن درباره ی ظرفیت و توان شهر برای نمایندگی خود و دفاع از استراتژی حرکت به سوی بیرون است. لی گیلز (Lee Giles) در تعریف خود از مدیریت و حکمروایی شهری به خوبی به این دو بعد اشاره کرده است. "منظور از مدیریت و حکمروایی، ظرفیت و توان یکپارچه سازی و سازماندهی گروههای ذینفع محلی و گروههای اجتماعی از یک سو و ظرفیت و توان نمایندگی آنانی که در بیرون هستند و نیز تدوین استراتژیهای واحد و یک دست در مقابل بازار، دولت، شهرها و دیگر سطوح حکومتی از سوی دیگر است (نظریان، رحیمی، ۱۳۹۰: ۳). حکمروایی به روش شیوه یا نظام اداره ای اشاره دارد که مرز بین سازمانها و بخش عمومی و خصوصی را نفوذپذیر کرده است. ماهیت حکمروایی در ارتباط متقابل و کنش و واکنش بین و درون نیروهای حکومتی و غیر حکومتی است (غراوی، ۱۳۹۱: ۲). از ارکان حکمروایی خوب در شهر، اعمال مدیریت شهری است که فعالیت های کلی آن در برنامه ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل طبقه بندی می شوند. مدیریت شهری برای پاسخ گویی به نیازهای شهروندان، به ویژه در مورد عملکردهای مشترک و تنظیم اثرات متداخل آنها و تأمین رفاه همگانی به کار گرفته می شود و بدنه ای اجرایی است که همراه با بدنه ی قانون گذار و نظارت مردمی، حکومت شهری را تشکیل می دهد (صرافی، ۱۳۸۰: ۴۸). مشارکت شهروندان در امور مربوط به شهر و شهرسازی ابتدا در اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰ در امریکا شکل گرفت. در این دوره قوانین متعددی مبتنی بر مشارکت شهروندان تصویب شد که ماهیت فرایندهای تصمیم گیری شهری را تغییر داد. مفهوم مشارکت در نیمه دهه ۱۹۶۰ در انگلستان مطرح شد و پس از آن، کشورهای دموکراتیک دیگر از آن استقبال کردند (سعیدی رضوانی ۱۳۸۵: ۴۱). بحث درباره ماهیت آینده پژوهی، ایده هایی را از سنتهای مختلف فلسفه علم وام گرفته است. اما قرار دادن آن به عنوان شاخه ای از مطالعات چهارچوب مفهومی روندهایی همچون اثبات گرایی، تفسیر گرایی و نظریه انتقادی دشوار است. در نتیجه، نگاه به الگوهای ظهور تخصص های علمی جدید آموزنده تر است (حیدری، بشیری، ۱۳۹۲: ۱). آینده نگاری نوعی مدیریت و مهندسی جامع آینده و ایجاد فرصت برای ساختن آینده ی مطلوب است. آینده



نگاری کار خود را با شناسایی آینده‌ی بدیل آغاز می‌کند و با بررسی آن‌ها، امکان وقوع و اثربخشی هر انتخاب را مشخص می‌کند. بعد از این مرحله نوبت به انتخاب گزینه‌ی مطلوب براساس معیارهای امکان و اثربخشی می‌رسد، در واقع خروجی این مرحله لیستی از اولویت‌های برتر از تصاویر آینده می‌باشد (تکلو، ۱۳۸۸: ۲). آینده پژوهی مشتمل بر مجموعه تلا شهایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغ بیر و یا ثبات، به تجسم آینده های بالقوه و برنامه ریزی برای تحقق آنها میپردازند. (فاتح راد و همکاران، ۱۳۹۲: ۵).

۳. روش تحقیق

این پژوهش، به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است روش جمع آوری داده ها منابع کتابخانه ای بوده است. داده ها مربوط به مبانی نظری و پیشینه پژوهش با مطالعه کتاب ها، مجلات، پایان نامه ها و داده های اینترنتی جمع آوری شده و مورد استفاده قرار گرفته است.

۴. حکمروایی

مفهوم حکمروایی مفهوم جدیدی نیست. قدمت آن به قدمت تاریخ تمدن بشری بر می گردد. این اصطلاح از لغت یونانی Kebernetes و Kebernan گرفته شده است. ومعنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار هم نگه داشتن است. در حالی که مفهوم دولت دلالت بر واحد سیاسی برای انجام وظیفه سیاستگذاری که بر جسته از اجرای سیاست هاست، لغت و مفهوم حکمروایی اشاره به پاسخگو بودن هم در سیاست گذاری و هم در اجرا دارد (توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۶). حکمروایی شامل دولت می شود، اما با در بر گرفتن بخش خصوصی و جامعه مدنی از آن فراتر می رود. دولت محیط سیاسی و قانونی مساعد را فراهم می کند. بخش خصوصی، شغل و درآمد ایجاد می کند. جامعه مدنی، کنش متقابل سیاسی و اجتماعی را از طریق

بسیج گروهها برای مشارکت در فعالیت های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی تسهیل می کند. هدف اصلی حکمروایی خوب، تشویق کنش متقابل سازنده میان سه دسته است (برک پور، ۱۳۸۱: ۴۱).



۵. پارادایم های حکمروایی



۶. اجزای حکمروایی

سه بخش اصلی در حکمروایی مشارکت دارند دولت، بخش خصوصی و جامعه. هر چند هر یک از این سه بخش ضعف ها و قوت هایی دارند. ولی هدف اصلی حکمروایی خوب شهری، افزایش بالاترین میزان کنش متقابل میان بخش ها در جهت به حداقل رساندن نقاط ضعف و به حداکثر رساندن نقاط قوت است. هر چه گفتگو و ارتباط این سه بخش بیشتر باشد، مسیر حرکت جامعه در جهت رسیدن توسعه اقتصادی و اجتماعی هموارتر خواهد شد (توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۸). کنش متقابل حکمروایی شهری که با هم فعالیت دارند در جدول شماره ۱ نشان داده میشود.

جدول شماره ۱- اجزای حکمروایی شهری



نخبگان شهری	- به صورت رسمی و غیر رسمی به شهر شکل می دهند - به خوبی سازمان دهی شده اند
فقرای شهری	- اغلب گرفتارند - استثمار می شوند - تلاش برای ساماندهی شهر دارند
طبقه متوسط شهری	- بی اطلاع اند - دلبستگی و تعلق ندارند - سازماندهی نشده اند - استعداد زیادی برای تغییر دارند

منبع: (همان)

۷. اهداف حکمروایی

۷.۱. اهداف کلان

- باز ساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان، نهادهای و جوامع محلی - کاهش فقر و جدایی گزینی اجتماعی، قومی، فرهنگی در شهرها
- افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرآیند های سیاسی درون شهرها
- ۷.۱. اهداف خاص (عملیاتی)
- بهبود کیفیت معاش و افزایش امکان زندگی برای شهروندان
- حفظ دموکراسی
- ایجاد فرصت و امکانات برای مردم به منظور نشان دادن خواسته ها و آمالشان در زندگی
- اعتلای امنیت، برابری و پایداری (کاظمیان، ۱۳۸۶).

۸. شاخص های حکمروایی

مبنای اساسی برای ویژگی های حکمروایی، شاخص های هشت گانه است که توسط برنامه توسعه سازمان ملل و بانک جهانی مطرح شده اند این شاخص ها به ترتیب عبارت اند.

۸.۱. مشارکت (participation)

۸.۲. حاکمیت قانونی (rule of law)

۸.۳. شفافیت (transparency)

۸.۴. مسوولیت پذیری (responsiveness)



۸.۵. اجماع محوری (consensus oriented)

۸.۶. عدالت و انصاف (equity)

۸.۷. کارایی و اثر بخشی (efficiency)

۸.۸. پاسخگویی (accountability) (رستگار، ۱۳۸۸: ۴).

۹. آینده پژوهی

آینده پژوهی اذعان به وجود گزینه های متعدد آینده است. ۱- آینده ممکن: هر چیزی اعم از خوب یا بد، محتمل یا بعید، می تواند در آینده رخ دهد. ۲- آینده های محتمل: آن چه با احتمال بسیار زیاد در آینده به وقوع خواهد پیوست بر پایه ی استمرار روندهای کنونی در آینده. ۳- آینده مرجح: آن چه مطلوب ترین و مرجح ترین رویداد آینده به شمار می رود. هدف: محتمل ساختن آینده های مرجح یا مطلوب است. بدین منظور باید از آن چه می خواهیم بیافرینیم، تصویری روشن و شفاف در ذهن داشته باشیم به ویژه از ارزش هایی که می خواهیم بر جوامع آینده حاکم باشند. هدف: توجه به آینده های ممکن است که با وجود تردید درباره ی وقوع آن ها، تحقق برخی از آن ها اثر بزرگی بر زندگی مردم می گذارد (حجازی: ۱). و آینده پژوهی دارای سه اصل اساسی است. - پیش بینی و برآورد نیازها و فرآیند توسعه میان مدت و بلند مدت اجتماعی، اقتصادی و فن آوری. - دخالت و مشارکت طیف گسترده ای از شبکه های اجتماعی ذی نفع (مردم) در بحث ها، تجزیه و تحلیل ها، پژوهش ها و تصمیم گیری ها. - تدوین چشم اندازهای راهبردی اجرایی برپایه تصمیم ها و اقدام های کنونی در قالب سناریوها (اشکوری، ۱۳۸۷: ۹۹).
آینده پژوهی، عرصه ای است که در پی تجربه های پیشین ظهور کرده است. ۱- برنامه ریزی: فرآیند منطقی تصمیم گیری و پایش است که بر تخصیص منابع با توجه به هدف های کمی و اجرایی مشخص تکیه دارد، با روالی نظام مند و شفاف تدوین می شود و اجرای کامل آن جامعه را به هدف هایش نزدیکتر می کند.

۲- برنامه ریزی راهبردی: فرآیند مدیریت دگرگونی سازمانی است که بر توسعه یک سازمان و منابع انسانی، ساختارها و سامانه های آن سازمان تمرکز می کند (همان، ۱۰۱).

۱۰. رویکرد های آینده پژوهی

به حکم عقل سلیم مردم از هم اکنون باید بدانند که آینده ممکن است آستن چه پیشامدهایی باشد. کدام پیشامدها احتمال وقوع بیشتری دارند و در میان آن ها کدام یک از مطلوبیت بیشتری برخوردار است. بر همین بنیان، سه رویکرد به مطالعه آینده وجود دارد.



- آینده پژوهی واکاوانه یا تحلیلی، که گاه آینده پژوهی اکتشافی نیز نامیده می شود

- آینده پژوهی تصویرپرداز

- آینده پژوهی هنجاری، که گاه آینده پژوهی مشارکتی نیز نامیده می شود (www.wikipedia.org).

۱۱. پایه های نظری آینده پژوهی (آینده نگری)

- ترسیم دور نمای آینده، جوهر فرآیندی است که برنامه ریزی نام دارد.

- دیدگاه پراکتیس (practice) در جهان بینی: آینده را محصول حال بدانیم و بکوشیم امروز را چنان نظم ببخشیم که فردایی منظم داشته باشیم.

- دیدگاه پراکسیس (praxise) در جهان بینی: دنیا را آن گونه که هست نپسندیم و برای آن تحول و تغییر بخواهیم.

- در چارچوب آینده نگری، در فرآیند برنامه ریزی، مقوله گزینش هدف ها و وسیله های دست یافتن به هدف مطرح میشود.

- رسیدن به آینده مطلوب یا اجرای برنامه و دست یافتن به هدف های بهینه و گزینش شده، از مسیری عبور می کند که منطق آن «عقلانیت و خرد» (Rationality) است. بر این پایه زمینه مساعد برای تجهیز و تخصیص کارآیی منابع محدود فراهم می شود.

- مجهز نمودن برنامه ریز به دیدگاه انتقادی از وضعیت موجود، زمینه مساعدی را برای تدوین رهیافت های رهاننده برای آینده فراهم می سازد (پدیده شناسی و نظریه انتقادی).

- پدیده شناسی انتقادی به برنامه ریز کمک می کند تا رفتارهای انسانی در کنش های اجتماعی و محیطی را بر اساس « اثبات گرایی منطقی» (logical positivism) درک کند (معصومی اشکوری، 1387: 26-30).

۱۲. روش های آینده پژوهی

واژه ی روش شناسی (متدولوژی) عموماً به دو معنا به کار می رود. در معنای اول، متدولوژی در معنایی عام به ارزیابی هایی اطلاق می گردد که ذیلاً به آن اشاره خواهد شد، در معنای دوم و پر کاربردتر، روش شناسی صرفاً به اولین وجه از این وجوه سه گانه اشاره دارد.

- وجه سینتاکتیک (Syntactic) که تأکید آن بر روش شناسی، یعنی مطالعه ی روش ها، رهیافت ها، مدل ها یا دیگر شیوه های سبک معرفت است.



- وجه سمانتیکس (Semantics) که تأکید آن بر مسائل، معنا و محتوای موضوعات آینده اندیشی است.

- وجه پراگماتیکس (Peragmatics) که تأکید آن بر نحوه ی تأثیر مطالعات آینده اندیشی بر کنش ها، تصمیم گیری ها، تنظیم سیاست ها، مدیریت و رهبری است (مرکز پژوهش های آینده معرفت).

۱۳. عمده روش های آینده پژوهی

- دیده بانی آینده
- دلفی
- تحلیل روندها
- تجزیه و تحلیل پیشران ها
- سناریو پردازی
- چشم انداز سازی
- نقشه راه
- پس نگری
- مدل سازی
- شبیه سازی
- ترکیبی از روش ها (حجازی:۱).

۱۴. طبقه بندی گسترده روش های آینده پژوهی

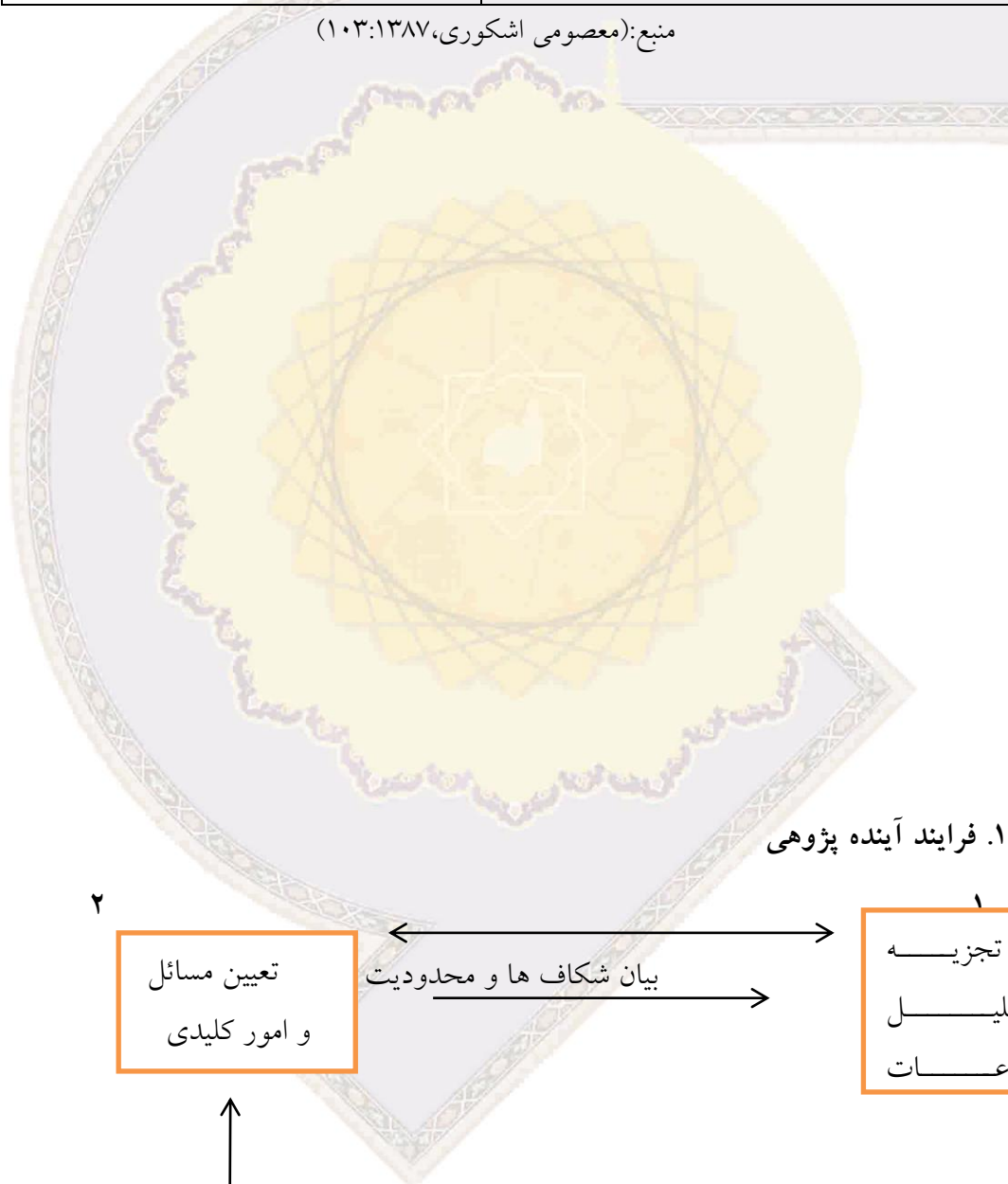
جدول شماره ۲ - روشهای آینده پژوهی

روش ها	معیارها
- فرافکنی روندها - الگوهای شبیه سازی و پویا نمایی راپانه ای	۱- روش های کمی (مبتنی بر اطلاعات برای پیش بینی)



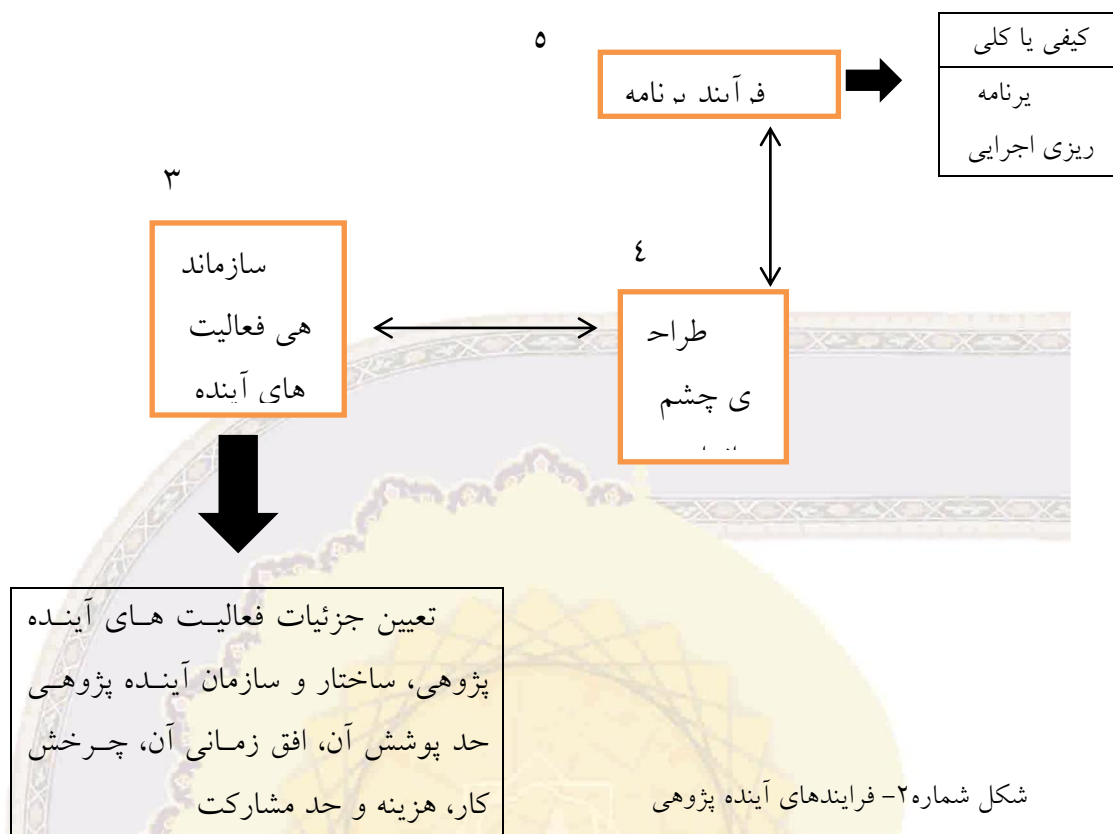
<p>۲- روش های مبتنی بر دانش کارشناسی برای طراحی چشم اندازها و سناریوهای بلند مدت</p>	<p>- نشست های کارشناسی، توفان مغزها، نقشه فکر، کارگاه های تجزیه و تحلیل سناریو، روش دلفی، تجزیه و تحلیل اثر متقاطع</p>
<p>۳- روش های شناسایی نکات کلیدی اقدام برای تعیین راهبردهای برنامه ریزی</p>	<p>- تجزیه و تحلیل SWOT - فن آوری های کلیدی بحرانی - درخت های مرتبط - تجزیه و تحلیل ریخت شناسی</p>

منبع: (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷: ۱۰۳)



۱۵. فرایند آینده پژوهی

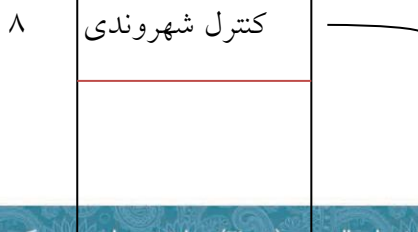




شکل شماره ۲- فرایندهای آینده پژوهی
منبع: (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷: ۱۰۴).

۱۶. نردبان های مشارکتی حکمروایی و آینده پژوهی

حکمروایی که در بردارنده سه عامل مهم در شهر که دولت، بخش خصوصی و جامعه است. دولت با سیاست ها و قوانین و وضع مقرراتی که فراهم می آورد باعث نظم و ثبات در بین دو عامل دیگر می شود. بخش خصوصی که با ایجاد درآمد و شغل باعث ایجاد ارتقا سطح زندگی جامعه میشود. و جامعه که تشکیل شده از گروه های مختلف مردمی که در انواع فعالیت های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی حضور دارند.





درجاتی از قدرت شهروندی تفویض قدرت ۷

۶ شراکت

۵ تسکین بخشیدن

۴ مشاوره

۳ اطلاع رسانی

۲ درمان

۱ ظاهر بینی

درجاتی از مساوات طلبی

نبود قدرت شهروندی

شکل شماره ۳- نردبان مشارکتی شهروندی ارنشتاین در حکمروایی

منبع: (اسماعیل زاده، همتی، ۱۳۹۱: ۲)

آینده پژوهی پیش بینی و برآورد نیازها و فرآیندهای توسعه میان مدت و بلند مدت، اجتماعی و اقتصادی و فن آوری و دخالت و مشارکت طیف گسترده ای از شبکه های اجتماعی مردم در روند مشارکت در آینده پژوهی است.

۸ پایش شهروندی - درجه های قدرت شهروندی: مرحله های کسب

۷ قدرت نمایندگی - توان مندی توسط شهروندان در تصمیم گیری و

مدیریت

۶ مشارکت

۵ همراهی کردن - درجه های اثر گذاری: مرحله های اظهار

۴ مشاوره دادن نظرهای اولیه

۳ آگاه کردن

۲ شناخت - عدم مشارکت: مرحله های آماده کردن



۱ آماده سازی _____ شهروندان برای مشارکت

شکل شماره ۴- نردبان مشارکتی شهروندی ارنشتاین در حکمروایی

منبع: (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷: ۱۰۷).

۱۷. آثار حکمروانی در آینده پژوهی

جدول شماره ۳- ابعاد حکمروایی و مراحل، رویکردهای آینده پژوهی

ابعاد حکمروایی	۱- مشارکت، ۲- حاکمیت قانونی، ۳- شفافیت، ۴- مسئولیت پذیری، ۵- اجماع محوری، ۶- عدالت و انصاف، ۷- کارایی و اثر بخشی، ۸- پاسخگویی
مرحله شناخت	- رویکرد انتقادی - رویکرد مختلط
مرحله راهبردی	- رویکرد تبدلی - رویکرد ابداعی
مرحله اجرایی	- رویکرد هنجاری - رویکرد ارتباطی

منبع: (نگارندگان).

۱۷،۱ مشارکت

حکمروایی شهری که یکی از اثرات آن میزان مشارکت شهروندان در تصمیمات شهری و نهادهای اجتماعی و فرهنگی و ابعاد سیاسی، اقتصادی می باشد. و این عمل مشارکت شهروندان را می توان در برنامه های آینده پژوهی و آینده نگری کمک بسزایی به تصمیم گیرندگان شهری برای آینده نگری کرد. و همچنین در رویکردهای هنجاری و انتقادی در آینده پژوهی که بر مشارکت تأکید دارد.

۱۷،۲ کارایی و اثربخشی

حکمروایی به کمک مشارکت شهروندان کارایی و اثربخشی مییابد. و لذا که از جمله آن می توان به مسولان شهری در جهت بهبود بخشیدن به برنامه های برآینده نگری اشاره کرد که البته بر آینده پژوهی نیز موثر است.

۱۷،۳ حاکمیت قانونی



در حکمروایی حاکمیت خوب نیازمند چارچوب های قانونی بی طرفانه ای است که غیر مغرضانه اجرا شود و حقوق تمام گروههای مردمی حفظ شود. و لذا این بعد حکمروایی را می توان در آینده پژوهی و تصمیم گیریها برای آینده در برگیرنده تمام جامعه باشد مورد استفاده قرار گیرد.

۱۷،۴. شفافیت

ایجاد سیستم های مبتنی بر پاسخگویی به سوالات شهروندان از جمله آثار حکمروایی و آینده پژوهی است. از جمله سیستم های حکمروایی مانند سیستم ۱۳۷ و ۱۸۸۸ در جهت افزایش شفافیت ارزیابی کرد. و همچنین آینده پژوهی با ایجاد میزگردها و برنامه های تلویزیونی در جهت شفاف سازی برنامه های خود اقدام می کنند.

۱۷،۵. مسئولیت پذیری

معیاری که بر مسئول بودن و به عبارت گویاتر، حساب پس دادن مسئولان و تصمیم گیران در حکمروایی و آینده پژوهی در قبال شهروندان و جامعه دارند و برای پاسخ دادن مسئولان به سوالات شهروندان ضروری است.

۱۷،۶. اجماع محوری

آینده پژوهی در سطح جامعه که با نقطه نظرات مختلفی حضور دارد و باید منافع متفاوت گروههای گوناگون را با دست یابی به یک اجماع گسترده فراهم کند. تصمیم گیری مبتنی بر اجماع فرایندی است که در آن قدرت شخصی و کنترل اطلاعات تابع بحث بازو صادقانه پیرامون موضوع هاست (الوانی، دانایی فرد ۱۳۸۰). و اجماع محوری بردورنمای بلندمدت تصمیم گیری است. که در حکمروایی نیز وجود دارد.

۱۷،۷. کنش عملکردی

۱۷،۷،۱. مرحله شناخت

در این مرحله در آینده پژوهی بر مبنای شناخت و گردآوری، طبقه بندی، امکانات، مشکلات و ظرفیت سنجی است و بر اساس نظریه انتقادی که ترکیبی از جنبه های علمی، فنی، انسانی و ارزشی است و بر قدرت و توانایی مشارکت و آگاهی قرارداد دوجه پدیده شناسی محیط می پردازد، در این دیدگاه معنی و مفهوم رویدادها درک

میشود و لذا مشارکت نیز یکی از ابعاد خوب حکمروایی می باشد. که هدف این مشارکت و لذا سیاست آن رسیدن به اهداف حکمروایی خوب شهری است.

۱۷،۷،۲. مرحله راهبردی



باتوجه هدف های کیفی و کلی برای رفع تنگناها و تعیین راهبردها یا سیاست های کلی برای رسیدن، به هدف های کیفی یا کلی معین شده و با توجه به رویکرد تبادلی که دو نوع دانش تلفیقی یکی دانش تخصصی و حرفه ای و دیگر دانش عمومی یا مردمی است و نتیجه آموزش متقابل میان برنامه ریز و مردم می باشد و لذا این رویکرد میزان مشارکت و کارآیی و اثربخشی مردم در کارهای آینده نگری است. و لذا می توان این رویکرد را در حکمروایی مورد استفاده قرار داد.

۱۷،۷،۲. مرحله اجرایی

در این پارادایم نیروی انسان در ساخت آینده در نظر گرفته می شود و انسان جایگاه بیرونی و مشاهده گر خود را تغییر داده و با مفهوم ساخت آینده روبروست در این پارادایم انسان با طیف وسیعی از آینده ها شامل آینده های ممکن، آینده های محتمل و آینده های باور کردنی روبروست که رسیدن به هر کدام از آنها بستگی به سطح و کیفیت خواسته انسان یعنی آینده مطلوب وی دارد تعیین هدف های کمی، برای هدف های کیفی و کلی و با توجه به رویکرد هنجاری که بر میزان مشارکت و آگاهی شهروندان در حکمروایی مورد توجه قرار داد. و بنابراین با توجه به رویکردهای آینده پژوهی می توان یک رابطه متقابل و همسو با ابعاد حکمروایی خوب شهری داشته باشند. و لذا همچنین باتوجه به نردبان های مشارکتی در حکمروایی و آینده پژوهی وجود دارد دارای ابعاد و شاخص های مشترکی چون مشارکت، آینده شهروندی، قدرت، آگاهی (اطلاع رسانی)، مشاوره دادن وجود دارد و لذا با توجه به این ابعاد و اهداف می توان گفت که یک حکمروایی خوب می توان باعث آینده پژوهی و آینده نگری در جامعه شود.

۱۸. جمع بندی

حکمروایی شامل دولت می شود، اما با در بر گرفتن بخش خصوصی و جامعه مدنی از آن فراتر می رود. دولت محیط سیاسی و قانونی مساعد را فراهم می کند. بخش خصوصی، شغل و درآمد ایجاد می کند. جامعه مدنی، کنش متقابل سیاسی و اجتماعی را از طریق بسیج گروهها برای مشارکت در فعالیت های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی تسهیل می کند. هدف اصلی حکمروایی خوب، تشویق کنش متقابل سازنده میان سه دسته است سه بخش اصلی در حکمروایی مشارکت دارند دولت، بخش خصوصی و جامعه. هر چند هر یک از این سه بخش ضعف ها و قوت هایی دارند. ولی هدف اصلی حکمروایی خوب شهری، افزایش بالاترین میزان کنش متقابل میان بخش ها در جهت به حداقل رساندن نقاط ضعف و به حداکثر رساندن نقاط قوت است. هر چه گفتگو و ارتباط این سه بخش بیشتر باشد، مسیر حرکت جامعه در جهت رسیدن توسعه اقتصادی و اجتماعی هموارتر خواهد شد. آینده پژوهی اذعان به وجود گزینه های متعدد آینده است. ۱- آینده ممکن: هر چیزی اعم از خوب یا بد، محتمل یا بعید، می تواند در



آینده رخ دهد. ۲- آینده های محتمل: آن چه با احتمال بسیار زیاد در آینده به وقوع خواهد پیوست بر پایه ی استمرار روندهای کنونی در آینده. ۳- آینده مرجح: آن چه مطلوب ترین و مرجح ترین رویداد آینده به شمار می رود. هدف: محتمل ساختن آینده های مرجح یا مطلوب است. بدین منظور باید از آن چه می خواهیم بیافرینیم، تصویری روشن و شفاف در ذهن داشته باشیم به ویژه از ارزش هایی که می خواهیم بر جوامع آینده حاکم باشند. هدف: توجه به آینده های ممکن است که با وجود تردید درباره ی وقوع آن ها، تحقق برخی از آن ها اثر بزرگی بر زندگی مردم می گذارد. و آینده پژوهی دارای سه اصل اساسی است. - پیش بینی و برآورد نیازها و فرآیند توسعه میان مدت و بلند مدت اجتماعی، اقتصادی و فن آوری. - دخالت و مشارکت طیف گسترده ای از شبکه های اجتماعی ذی نفع (مردم) در بحث ها، تجزیه و تحلیل ها، پژوهش ها و تصمیم گیری ها. - تدوین چشم اندازهای راهبردی اجرایی برپایه تصمیم ها و اقدام های کنونی در قالب سناریوها. که می توان باتوجه به ابعاد و شاخص های حکمروایی شهری در جهت گسترش همکاری و مشارکت شهروندان در تصمیم گیریها دولتی و بخش خصوصی و با توجه به نتایج تحقیق می توان گفت که یک حکمروایی خوب شهری باعث آینده پژوهی مطلوب میشود.

۱۹. نتیجه گیری

در این پژوهش سعی شده است با ارائه راهکارها و ابعاد و شاخص های حکمروایی در رویکرد آینده پژوهی در جهت افزایش ارتقا مشارکت شهروندان در تصمیم گیری ها در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی در جهت پیشبرد راهبردها و راهکارهای آینده پژوهی باشد. و حکمروایی زمانی کارا و موثر است که بتوان رویکردی های آینده پژوهی را نیز مورد استفاده قرار دهد.

۲۰. منابع و مأخذ

- ۱- معصومی اشکوری، سید حسن، (چاپ اول ۱۳۸۷)، راهنمایی عملی برنامه ریزی و آینده پژوهی، انتشارات پیام
- ۲- اسماعیل زاده، همتی، (تابستان ۱۳۹۱)، حکمروایی خوب راه چاره تحقق شهر خوب، فصلنامه سیاسی - اقتصادی، شماره ۲۸۸
- ۳- محمد رحیم، رهنما و همکاران، (پاییز و زمستان ۱۳۸۹)، تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با الگوی SWOT، مجله ی جغرافیا و توسعه ی ناحیه ای، شماره پانزدهم
- ۴- نظریان، رحیمی، (پاییز ۱۳۹۱)، تحلیل الگوی مدیریتی شهر تهران، پژوهش های جغرافیایی انسانی، شماره ۸۱
- ۵- حجازی، علیرضا، (مرداد و شهریور ۱۳۹۱)، آینده پژوهی چیست، کارآفرینان، سال چهارم، شماره ۲۴



- ۶- توکلی نیا، جمیله وهمکاران، (زمستان ۱۳۹۱)، درآمدی بر حکمروایی خوب شهری ضرورت الزامات و چالش های فراروی تحقق آن در ایران، فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش های نودر جغرافیای انسانی، سال پنجم، شماره اول
- ۷- سیدالحسینی، مسلم، برنامه ریزی راهبردی و حکمروایی شایسته شهری، مقاله های شهرسازی ابزار توسعه پایدار شهری
- ۸- فاتح راد، مهدی وهمکاران، (زمستان ۱۳۹۲)، مختصات روش شناسی فرارشته آینده پژوهی به مثابه یک فراپارادایم یک پارچه، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، دوره ششم، شماره ۱
- ۹- حیدری، امیر هوشنگ، (فروردین ۱۳۹۲)، اطلاعات ارتباطات و دانش سیاسی، سال هفدهم، شماره چهارم
- ۱۰- رستگار، حامد، (بهار ۱۳۸۸)، حکمروایی الکترونیک و تأثیر آن بر حکمروایی خوب شهری، شماره دوم

11-www.wikipedia.org